

του Γιώργου Τσαντάκη

Συνήθως οι περί του χρόνου αναφορές περιστρέφονται γύρω από τις απόψεις των φυσικών ή των άλλων επιστημόνων που ασχολούνται με την ύπαρξη και την φύση του χρόνου. Επίσης, με τον χρόνο και την αξιοποίησή του ασχολούνται διάφορες κοινωνικές και οικονομικές θεωρίες. Ωστόσο, μετά από όλες τις επιστημονικές επεξεργασίες και τις μελέτες, το ζήτημα του χρόνου και της σχέσης του ανθρώπου με αυτόν παραμένει ουσιαστικά άλυτο. Στην ζωή του ανθρώπου η έννοια του χρόνου εισέρχεται συνήθως με την διάρκεια, όπως την αντιλαμβάνεται ο άνθρωπος, παρά το γεγονός ότι ο χρόνος ως μέγεθος είναι κάτι εντελώς διαφορετικό από την διάρκεια. Πολλές φορές, για την ανθρώπινη αντίληψη ο χρόνος συμπίπτει με την ηλικία, γεγονός το οποίο συμβάλλει σε μια μεγάλη παρανόηση περί του χρόνου καθώς μετράμε την ηλικία με χρόνια.

Αυτή η συνήχηση χρόνος και χρόνια μας παραπέμπει εσφαλμένα σε μια βεβαιότητα ως προς την κατανόηση του χρόνου καθώς τον θεωρούμε παρόμοιο με τα χρόνια, ενώ στην πραγματικότητα τα χρόνια είναι μονάδες μέτρησης των περιστροφών της γης γύρω από τον εαυτό της και γύρω από τον ήλιο,... έτσι θα μπορούσαμε αντί για τη λέξη χρόνια να χρησιμοποιούσαμε την λέξη περιστροφές -εννοώντας την κίνηση της γης γύρω από τον ήλιο και το σύνολο τέτοιων περιστροφών που περιλαμβάνονται στην διάρκεια μιας γήινης ζωής, αφήνοντας στην λέξη χρόνος το περιεχόμενο που αναφέρεται σε μια συμπαντική διάσταση η οποία, εν των μεταξύ, παραμένει ακόμη ακατανόητη για τον άνθρωπο.

Συχνά, μιλάμε επίσης και για τον ελεύθερο χρόνο, μια πραγματικότητα η οποία τείνει να καταργηθεί στις μέρες μας, μέσα στις σύγχρονες συνθήκες ζωής και εργασίας. Μιλώντας εν τω μεταξύ για τον ελεύθερο χρόνο θα πρέπει να δούμε σε τι αναφέρεται ο επιθετικός προσδιορισμός όσον αφορά το συγκεκριμένο χαρακτηριστικό του χρόνου.

Ο ελεύθερος χρόνος λογικά έρχεται σε αντιδιαστολή με τον χρόνο που δεν είναι ελεύθερος και κατά συνέπεια είναι δεσμευμένος ή υπόδουλος. Όταν όμως αναφερόμαστε σε κάτι ή σε κάποιον ο οποίος είναι υπόδουλος ή δεσμευμένος θα πρέπει να γνωρίζουμε το πρόσωπο ή την συνθήκη που αποτελεί τον κύριο ο οποίος έχει επιβάλλει την δέσμευση αυτή. Αναγνωρίζοντας την κυρίαρχη συνθήκη θα είναι πιο εύκολο να προχωρήσουμε σε μια τέτοια δράση ή διαχείριση που θα αποσκοπεί στην προσωρινή ή οριστική αποδέσμευση του χρόνου και κατά συνέπεια στην εν συνεχεία χρήση του ανάλογα με την θέληση του ανθρώπου στον οποίο ο χρόνος ανήκει.

Πολλές φορές ο χρόνος γίνεται κατηγορημα σε ένα ουσιαστικό όπως για παράδειγμα ο χρόνος μιας ζωής. Στην περίπτωση όμως που ο χρόνος αυτός δεν είναι ελεύθερος

αναλογικά θα πρέπει να είναι δεσμευμένη και η ζωή. Εισάγεται επομένως η έννοια του υποκειμενικού χρόνου και της διαχείρισής του, όπως ακριβώς συμβαίνει και με την ζωή.

Η αντίληψη αυτής της πλευράς του χρόνου έχει αναφερθεί με πολλούς τρόπους που δείχνουν την διαφορετικότητα του χρόνου στις διάφορες μορφές ζωής, "Όπως ποικίλλουν τα είδη των πραγμάτων και οι διαφορές τους, τόσο διαφέρουν οι χρόνοι τους, τα όργανά τους, οι χώροι τους, οι μεσιτείες τους, οι οδοί τους, οι λειτουργίες τους", λέει ο Τζορντάνο Μπρούνο εμφανίζοντας μια ακόμη διάσταση της πραγματικότητας του χρόνου σε σχέση με την διάρκεια μιας ζωής. Από την πλευρά αυτή είναι εντελώς διαφορετικός ο χρόνος μιας ζωής από είδος σε είδος. Για την μύγα, των φρούτων, Δροσόφιλα, που ο χρόνος ζωής της είναι μια μέρα, τα γεγονότα που συντελούνται για τον άνθρωπο σε μια διάρκεια αρκετών ετών, συντελούνται για αυτή σε μια ανθρώπινη μέρα, αλλά σε μια ολόκληρη ζωή ως προς τα δικά της μεγέθη.

Γράφει ο Firmicio Materno σχετικά με τα ζητήματα του χρόνου: "Υποστηρίζουν ότι αυτό το πράγμα που ονομάζουν ειμαρμένη συνδέεται με την ανθρωπότητα και όλα τα ζωντανά όντα με συγκεκριμένη σχέση. Είμαστε πλασμένοι έτσι που μετά από κάποιο χρόνο η πορεία της ζωής μας τελειώνει. Επανερχόμαστε πίσω στο θείο πνεύμα που μας συντηρεί μετά την διάλυση του σώματος. Υποστηρίζουν ότι είμαστε αντικείμενα της Μοίρας, δηλαδή του Τυχαίου, για να επιτύχουμε το τέλος της ζωής. Έτσι με τον νόμο της Μοίρας ορίζουν την μίαν άκρη -δηλαδή η διάλυση μας καταστρέφει και όλα τα ζωντανά όντα. Αλλά όλα όσα έχουν να κάνουν με την καθημερινή μας ζωή, λέγουν, είναι στη δύναμή μας. Τι πράττουμε ενώ ζούμε ανήκει σε μας, μόνο ο θάνατος ανήκει στο Τυχαίο ή την Μοίρα. Και συνεχίζει για το ίδιο θέμα: "Ποιος είναι αυτός που φέρει τον θάνατο στο αγέννητο, στο άλλο την πρώτη μέρα της ζωής του, στο παιδί λίγο μετά, στον νέο, στον γέρο; Ας ανακαλύψουμε κάτι που θα μας διδάξει, έτσι όπως παλεύουμε, στο μονοπάτι της αλήθειας. Ασφαλώς είναι η Μοίρα και η αναγκαιότητα του ανθρώπινου θανάτου που μοιράζει με τον δικό της τρόπο τον χρόνο της ζωής σε όλα τα ζωντανά γεννήματα πάνω στη Γη, αρνείται μακρύτερο χρόνο σε κάποιους, το επιτρέπει σε άλλους. Δεν έχει νόημα να αποδεχθεί κάποιος την αναγκαιότητα της μοίρας και μετά να την αρνηθεί. Είναι πολύ σφαιρικό επιχείρημα που αντικρούει στο τέλος αυτά που αποδέχθηκε στην αρχή. Με τις σκέψεις του αυτές ο συγγραφέας εισάγει την έννοια του χρόνου στην ανθρώπινη ζωή, πέρα από την υποκειμενική όπως αναφέρθηκε παραπάνω, στην πλευρά μιας ανώτερης διάστασης των πραγμάτων σύμφωνα με την οποία η ανθρώπινη ζωή βρίσκεται κάτω από την επίδραση κοσμικών παραμέτρων έξω από το άτομο, και οι οποίες δημιουργούν συνθήκες ευνοϊκές ή μη.

Η αντίληψη αυτών των νόμων, μοιραίο, πεπρωμένο και θεία πρόνοια εισάγει τρεις διαφορετικές συνθήκες επίδρασης πάνω στο άτομο, οι οποίες αντίστοιχα τον εισάγουν σε τρεις διαφορετικές διαστάσεις εκδοχών για την ζωή του. Δεχόμαστε ότι το μοιραίο έρχεται από το παρελθόν και υποχρεώνει τον άνθρωπο σε μια σειρά δράσεων ή επιλογών οι οποίες θα συνθέσουν το πεπρωμένο του παρόντος και το οποίο μπορεί να τροποποιηθεί με την δράση της Πρόνοιας η οποία προέρχεται από το μέλλον του. Έτσι μέσα στην διάρκεια της ανθρώπινης ζωής δημιουργείται ένα ατομικό παρελθόν, παρόν και μέλλον, δηλαδή ένας ατομικός χρόνος που δεν σχετίζεται με την χρονική διάσταση της ζωής των άλλων ανθρώπων. Ο τρόπος προσέγγισης και η αντίληψη των τριών διαφορετικών πεδίων, εκδοχών και πιθανοτήτων για τον άνθρωπο συνιστούν τον χρόνο του ο οποίος πολύ λίγο

διαφέρει από αυτό που θα μπορούσαμε να αποκαλέσουμε συνειδητότητα του ανθρώπου και η οποία αφορά τον βαθμό κατανόησης των πραγμάτων μέσα στο πεδίο των ποικίλων εκδοχών μιας ανθρώπινης ζωής, καθώς η ανάπτυξη της συνειδητότητας ακολουθεί την κατανόηση που έχει ο άνθρωπος σχετικά με τα συμβαίνοντα στην ζωή του και τον τρόπο που ο ίδιος τοποθετείται απέναντι σε αυτά.

Η έννοια του ελεύθερου χρόνου, σύμφωνα με αυτά, ως προς το περιεχόμενό του, θα πρέπει να ορίζεται μέσα σε ένα πλαίσιο της ζωής του ανθρώπου, δηλαδή να προσδιορίζουμε την θέση και την περιοχή στην οποία βρίσκεται ο χρόνος αυτός. Αν δηλαδή βρίσκεται στο παρελθόν, το παρόν ή το μέλλον του ανθρώπου, οπότε θα έχει την ανάλογη βαρύτητα αλλά και αντιμετώπιση ως προς την κάλυψή του. Ο ελεύθερος χρόνος επομένως είναι συνυφασμένος με μια ελεύθερη ζωή, δηλαδή μια ζωή η οποία κατευθύνεται από το ίδιο το άτομο, τις βουλήσεις και την συνειδητότητά του και όχι από τις απόψεις που οι άλλοι επιβάλλουν πάνω στο άτομο.

Στην ζωή του ανθρώπου ο χρόνος γίνεται αντιληπτός μέσα από την σειρά των γεγονότων που συμβαίνουν. Με αυτό τον τρόπο θα μπορούσε κάποιος να υποθέσει ότι ο χρόνος κρυσταλλώνεται μέσα στη μνήμη, όπως συμβαίνει με τα διάφορα γεγονότα ώστε σε κάθε ανάκληση να μπορεί να ανασυνθέσει το πλαίσιο των χρονικών συνθηκών και να αποδώσει στο άτομο το βίωμα, σε βαθμό ανάλογο του αρχικού του δυναμισμού. Σε τέτοιο βαθμό μάλιστα ώστε η ανάκληση του παρελθόντος να ζωντανεύει και να αναδύεται με τέτοια ένταση ώστε να υπερσχύει εκείνης του παρόντος.

Έτσι η συνειδητότητα είναι μια λειτουργία που συνδέεται άμεσα με την συμμετοχή του ανθρώπου στον χρόνο του αρχικά και στον Χρόνο στην συνέχεια. Σε πρώτη προσέγγιση η αναφορά σε ελεύθερο χρόνο γίνεται μάλλον για ένα κενό χρόνου, πέρα από τις αναγκαστικές υποχρεώσεις που έχουμε και οι οποίες απορροφούν το μεγαλύτερο διάστημα της διάρκειας της ζωής μας. Αυτό το κενό καλούμαστε να καλύψουμε με ένα περιεχόμενο που πηγάζει από την ελεύθερη επιλογή μας. Επειδή αυτό το κενό δεν δημιουργείται από μόνο του, ο άνθρωπος πολλές φορές πρέπει να επιδιώξει την δημιουργία μιας τέτοιας συνθήκης που θα του επιτρέψει να αναπτύξει εντός αυτής τις θελήσεις του εκείνες οι οποίες χρειάζονται να υλοποιηθούν.

Επανερχόμενοι λοιπόν στο αρχικό μας θέμα, του ελεύθερου ή μη χρόνου δηλαδή, και επειδή ο χρόνος είναι συνδεδεμένος με την συνειδητότητα, τότε αναφερόμαστε σε μια τέτοια κατάσταση συνειδητότητας η οποία έχει την δυνατότητα επιλογής και απόφασης σε σύγκριση με μια άλλη συνειδητότητα η οποία σύρεται από τις συνθήκες και από το περιβάλλον σε βαθμό που να υποβαθμίζεται ή να εξαφανίζεται η βουλευτική της ικανότητα η οποία εκφράζεται με την ανάληψη πρωτοβουλιών και την λήψη αποφάσεων.

Η λειτουργία του ελεύθερου χρόνου αναφέρεται στη δημιουργία συνθηκών όπου ο άνθρωπος συνειδητά επιλέγει να εκφράσει το περιεχόμενο της βούλησής του σε δράση κατά ένα τρόπο ώστε αυτή να πραγματώνει τις βαθύτερες πτυχές του εαυτού του.

Επειδή τα γεγονότα και οι υποχρεώσεις στον κόσμο δεν ευνοούν την εμφάνιση τέτοιων συνθηκών ο άνθρωπος πρέπει να επιδιώκει την δημιουργία τους. Δηλαδή ελεύθερος χρόνος

δεν είναι οι ώρες που μην έχοντας τίποτε άλλο να κάνει ο άνθρωπος προσπαθεί με τον έναν ή με τον άλλο τρόπο να τις γεμίσει, αλλά οι ώρες ή οι μέρες που ο άνθρωπος συνειδητά επιλέγει να κάνει αυτό που η συνειδητότητά του ορίζει και τον κατευθύνει ανεξάρτητα από οποιαδήποτε άλλη υποχρέωση. Είναι συνεπώς οι ώρες ή οι μέρες που κατευθύνονται από την βούληση και την συνειδητότητα και όχι από τις εξωτερικές συνθήκες. Μια αναφορά στη χρήση του ελεύθερου χρόνου, όπως θα έπρεπε να αξιοποιείται δίνεται παρακάτω από τους Τζον Άλτζεο και Σίρλε? Τ. Νικόλσον: "Η συγκεκριμένη σκέψη δεν είναι παρά η επανάληψη των εμπειριών που βιώνουμε καθημερινά σε πυκνή ύλη, αλλά σε πιο λεπτή τώρα ύλη, με την εξής διαφορά: ο γνώστης μπορεί να σταματήσει και να αλλάξει τη σειρά, να επαναλάβει τις εικόνες και να τις επιταχύνει ή να τις επιβραδύνει κατά βούληση. Μπορούμε να καθυστερήσουμε την εμφάνιση μιας εικόνας και να την "επωάσουμε" με τη σκέψη μας. Μπορούμε να μάθουμε πολλά πράγματα επανεξετάζοντας τις εμπειρίες μας όταν έχουμε ελεύθερο χρόνο και επισημαίνοντας με αυτόν τον τρόπο αυτά που μας ξέφυγαν, όταν για πρώτη φορά βιώσαμε αυτές τις εμπειρίες». Και συνεχίζουν σχετικά με την έννοια του χρόνου «Ο χρόνος όπως τον βιώνουμε συλλογικά, είναι η αντίληψη που μας δίνει ο Λόγος, η Ευφυΐα του σύμπαντος, ότι η διάρκεια του κόσμου αποτελείται από διαδοχικά τμήματα. Εμείς, ως γνώστες, μπορούμε να δημιουργήσουμε τον δικό μας χρόνο στον ιδιωτικό μας κόσμο, και πολύ συχνά το κάνουμε αυτό. Και έτσι ο χρόνος περνά γρήγορα ή αργά για μας, ανάλογα με τις συνθήκες ζωής μας. Ωστόσο δεν είναι δυνατόν να εγκαταλείψουμε την αίσθηση του χρόνου και της διαδοχής και να αντιληφθούμε τη διάρκεια ως σύνολο -το αιώνιο τώρα- πριν γίνουμε ικανοί να φτάσουμε στη συνειδητότητα του Λόγου, απελευθερώνοντας τους εαυτούς μας από τους υλικούς περιορισμούς του κόσμου αυτού".

Για τους περισσότερους από εμάς, αυτή η άμεση γνώση πέρα από χρόνο και χώρο βρίσκεται στο μακρινό εξελικτικό μας μέλλον και η συνειδητότητά μας καθορίζεται από τη συνεχή ακολουθία χώρου - χρόνου μέσα στην οποία υπάρχουμε. Ο τρόπος όμως με τον οποίο ο εαυτός αποδεσμεύεται από τα σχήματα και ζει την ελευθερία της ειρήνης είναι η αυτοσυγκέντρωση. "Γιατί ο άνθρωπος χωρίς την αυτοσυγκέντρωση δεν μπορεί να βρει ειρήνη", γράφει η Μπαγκαβάντ Γκίτα, γιατί η ειρήνη έχει τη φωλιά της σε ένα βράχο που ορθώνεται πάνω από τα τεράστια κύματα του σχήματος.

Ο ελεύθερος χρόνος, τελικά, μπορεί να υπάρξει, όταν ο άνθρωπος με την συνειδητότητα που υποστηρίζεται από την βούλησή του αποφασίσει να τον δημιουργήσει. Τότε ο ελεύθερος χρόνος γίνεται ο χώρος που χρειάζεται να εκφράσει μέσα σε αυτόν ό,τι ο εαυτός του περιέχει.

Ημερομηνία καταχώρησης: 15.3.2007